

M. 15302: 1-14.

H. allband
Årstads hd
Årstads sn
uppl. år 1960

uppl. och ber. av
Karl Andersson, Heberg
Smedmästare
född år 1886 i Heberg, Årstads
sn

Smeden. s. 1-14.

LUF 111

ACC. N:R M. 15302:1.

Enligt fråge lista Smeder I
De arbetsuppgifter som förekommer i den
värkstad eller smedja, som jag ägt en gång
är vad som alltid förekommit som jag minns
tillvärkning av vapnar, jordbruks redskap och
reparationer av dessa redskap, härburkar
och en del arbeten av olika slag såsom bygg
smedsmeder m. m. Här är nog ingen handt.
värbare, som är så utslätt, eller har varit, som
en smed på landsbygden, får alla möjliga
arbeten från det minsta till det största.
Och var smeden en kunnig man, blev han
byggdans allt i alla, och det fortsattes ännu
i denna dag, dock på ett annat sätt, det har
ju blivit en förändring, utvecklingen har på
den senaste tiden, förändrat yrket, som inte
kan jämföras med den gamla tiden, vi har
bland annat jordbrukets mekanisering, det
gör att ferdningarna på smeden blivit omerkbara.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Luf III.

1

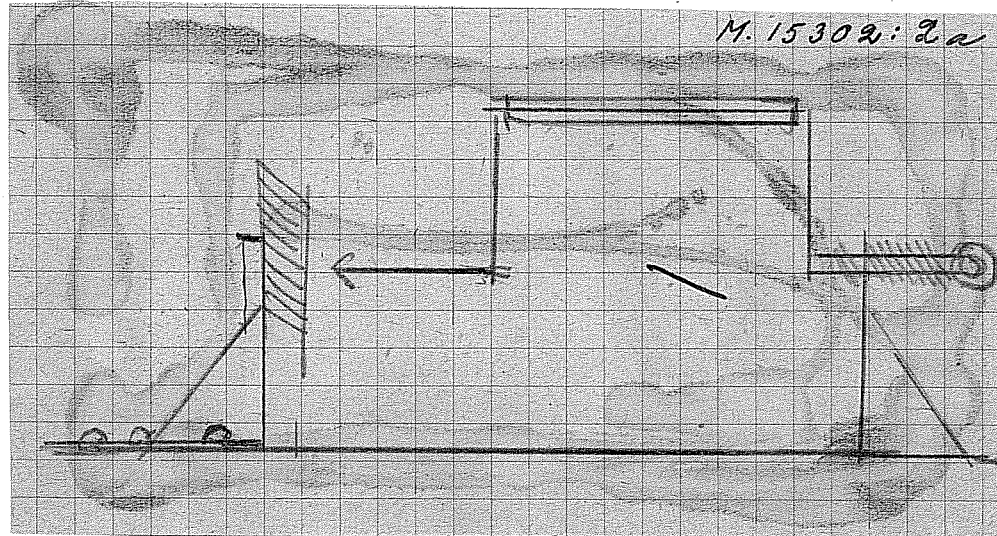
(2)

Smeden får anskolas på nytt om han skall
följa med sin tid. Det är helt andra arbetsupp-
gifter, ändringen är med mer än de senaste
20-30 åren tillbaka. Värkstamboten i den smedja
jag talar om, är belägen i Hoberg by. Fiskadacken
och är i dagarna 100 år och har bedrivits rent
handvärtsmässigt hela tiden inom smides
yrket, och fort farande delvis ännu. År 1908
skeddes moderniseringen, man får kända en
barrmaskin för handkraft och giral barr tus-
dusamma, och den dagen glämnar jag inte, när
vi prövade den, ett stort skog framåt, lätt gick
det, och fina barrhöl blev det, och fort gick det.
Innan dess gick vi smida barrer i själva i stupa
den. Själva barrmaskinen var helt enkelt
en vagn, som sattes i en anordning i en stupa
i vägen med en ställskruva som motning
an barrer. Likadåd skur 1. Sedan har utställingen

M. 15302: 2a

Landskap: Halland Berättare: Karl Andersson
Härad: Ärstad Berättarens yrke: smedmästare
Socken: Ärstad Berättarens adress: Heberg
Uppteckningsår: 1960 Född år 1886 i Ärstad

Upptecknare: berättaren

Ifyll ovanstående uppgifter! Skriv uppteckningen *endast* på den linjerade sidan

3

fortgått är från år till år är nu. Maskin
drift infördes år 1912, drivkraft fotogenmotor
In 1917 skaffades ett gasvetsningsverk, för öfrigt
det första på arten. Det underlättade yrket
mycket. Men kan ej jämföras med elvetsning
det har reutilitinerat yrket. Sam nämnts förut
ställs där helt andra anspråk på smeden av i dag.
Nu får han rymta med ackumulatorer i pumpor
och dylikt, rep. av tröskor och därtill hvarande
maskiner. Och om han kan, och brar sig på även
sväla med traktorer och moderna landbruksmaskiner.
Men en omställning av yrket är då nödvändig
eller utbildning med kurs i fråga varande sak
för att kunna till mötas på de högre anspråken.
Den gamla smedjan är fortfarande i använd
ning i dag som dag är, förklarade år 1912 med
intill liggande utrymmen, till byggdes år 1919
för att någontida när fylla de större anspråken.

ACC. N:R M. 15302:4

(4)
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Yrket har gått i arv, 3:e generationen i släkten
har och driver yrket i den 150-åriga smedjan
Min fader köpte smedjan år 1885. Han meden
Miss Ekström, född. Hamnerunda, Skåne.
Närde Ekström var gårdsmästare på Sannarps
gårds i Åsteds socken. Tre någon anledning flyttade
han i från Sannarp. och inredde den nuvarande
smedjan, en välstall tillhörande Åsteds Herads
tinghus antingen år 1857 eller 1858 denna byggnad
byggdes år 1833. Närde tinghus flyttades till Fäthens
berg år 1906. jag menar tinget, tinghuset ligger där
i Åsteds ännu och byggd år 1778. De 3 generationer
har drivit & driver kareben på samma plats
jämfört närde Ekström. Innan på cirka
100 m² avstånd från nuvarande smedjan låg en
äldre smedja, den har bröts ut i brunnis ner,
för när jag var yngre kunde vi se förskolade
rätter en bjälke i trä, jämfört väg från

5

Sanierades pyren, enligt uppgifter från gossarna. Men nu äro dötter,
så var det ingen med i leyn på en tid. Innan nämnde
Ekeström kom å började sin väksamhet som lärut-
nämnd, hur det kom sig att jag valde undervisning,
ja vad kan man fråga sig. Kunde jag själv fått välja
själv så tror jag inte jag blivit med. Men på min bords-
dams tid, var det inte vad jag ville, utan du skulle,
jag fick hjälpa till att arbeta för uppehållet på den tiden
var arbetet dåligt betald, ärogeck skara familjer många barn.
Jag fick börja i medfem när jag var 13 år, var i skola från
morgon till sena kväll, de dagar jag inte var i skolan. När
jag var 15 år skadde jag förtä hästen. År 1904 genomgick
jag hantverkskolan i Åhus å efter 7 års arbete i yrket utvände
jag vara utlärn, sen fick jag lösa två 5 kr i veckan jämte
mat å boji, ibland något, där var helt enkelt inget att få.

Sölveg den 29 Februari 1960

Frank Andersson

15302:6.

ACC. N:R M.

Enligt frågelista Smedens. II

Föräldrar är en egen iakttagelse, i regel fick barnen i smedfamiljen hjälpa till var och en på sitt område, var det såsom färdiga de hjälpa till i smedjan utom någon samhälst utövning utan färdiga och bländar, i viss mån offer rid å laget. En lärning anställdes också under samma villkor ej någon betalning färsta eller andra året redan 50-60 kr tredje året, för att utgå evarebiid till han efter 6-7 års lära tid ansåg fullt lärd kunde han få 9 kr i veckan fri kost å lags injeid i länne under hela lära tiden. Någon gerväl prau färehan ej under min å min faders lära tid. Kunde någon gång fardras om väkte plats, kunde han ej göra till prau till belöneten och fick han gå, det gick helt enkelt inte att få arbete om han ej kunde sin sak. Tillnaden mellan gerväl å lärning var beroende på gervälens läggning, många gånger var det ingen anundvärd till att vara lärning.

 FOLKLIVS-
 ARKIVET
 LUND

6

I regel skulle han vid sidan av sitt arbete 7
 passa upp gesällen, både i tid & uti, som sagt
 beroende på hur stora anspråken gesällen hade.
 Arbetstiden var från klackan 6 på morgonen
 till klackan 8 på kvällen, och i bland när det
 var bräddan, så kunde arbetstiden bli mycket
 längre, i synnerhet, om varen då alla redskap
 skulle påfärdigas och lagas upp. I regel fick
 vederbörande gesäll & lärning kost och lön hos
 mästern. Bestads förhållandena vara miserable
 i regel en kammare i smedjans närhet, ofta
 utan eldstad. Måten efter dåliga förhållande
 bra, men många gånger kunde smedarna
 vara rätt så snål, beroende på vederbörandes
 lägenhet. I stanning blev dåliga gesäller och
 lärningar ej bestickade, men i regel blevo
 de goda yrkesmän, som kunde allt yrke, och
 lagade medhugare i samhället. Skillnaden på
 utbildningen i stad och på landsbyggen var nästan
 lika likvärdig, kanske bättre bestads förhållande
 men yrkesutbildningen var lik artad. Någon gesäll
 vandring före kam ej, i den mening som under äldre
 väsendets tid. I bland före kam på denna
 hög gesäller som vandrade från smedja till smedja

och arbetade en vecka eller häft en månad på varje plats. Dessa sorts arbeten, benämndes järn, som på den tiden rades ~~in~~ luffare. De kunde inte stanna någon längre tid, de vara som araliga andar och när undan föll på, gingo de sin väg mot nytt ända. Som afton ~~vara~~ ^(de) goda yrkesmän, men vara värt mat sig själva, Några yrkesföreningar vara ej på denna tid. Men år 1915 började smederna att bilda yrkesföreningar och organisera sig, på denna art. För ännu en välsignelse för smederna med denna föreningsbildning. I vanning en ansichts lyftning, som var en stark behov.

Smiderna ^(i allmänhet) på denna tid, stode vargligt nog på ett lågt socialt plan. Men dessa yrkesföreningar har gjort under värt, de har häft både yrket och yrkeskåren. Nämnera äro smidens smeder ansedde samhälls medborgare. Måjligheterna för en smed när han var färdig utbildad, ~~var på denna tid~~ att bli sin egen, vara på denna tid inte storo. När någon gammal smed slutade med sin kärlek någon gång, men ofta vara där väner som äro tag kärlsen, många emigrerade till Amerika senare när industrien började finna de anställning. Än i denna dag är järnindustrin mycket anse lägen på fott i utlänad smed, som reparatör.

Frankrike ~~smiden~~ by eller saken smed har ej förekommit

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

M. 15302:9

på min & min faders tid, på denna orten, men
 de stora gadsen anställda i regel en gårdsmästare
 med handkraft. Han skulle utföra sitt arbete till gårdens
 mål och ackordspriser, på redskap & handverk, i
 gen gäld håll gårdens med bestad och smedja. Han
 fick också äta sig arbete kunde utom kring, och hade
 han gesäller fick han utläna dessa. När en smed skulle
 börja en värsamhet under denna tid, var det vanligt
 att händerna i byn eller hundkrutens, ginga i borgen
 för lån till smedja och värsbyg, som vederkärande
 fick utbetala under årens lopp. Enligt våra förhållanden
 de var det inga stora summor. Men på den tiden
 var det många gånger strängt, för vederkärande och
 belara finanserna, när man ser på vad det vanligt
 i arbetslån för utfört arbete. Min fader köpte
 smedja och värsbyg år 1885 för 500 kronor.
 Värksamhets området var i regel en by, kantarens
 var mycket stor på den tiden, innan yrkesföreningarnas
 kom, det rådde en viss myndighet smederna
 imellan, ofta före kom det ej någ kättyling
 på arbetet, utan kunde den ene göra det för ett visst
 pris, så gjorde den andre något billigare, också var
 prisbräget i full gång, till nackdel för båda parter
 dåligt betalt. dåligt utfört arbete. järn och
 smide har köptes av järnhandlaren i staden, i detta

fatt Tacken berg, min far fick låna häst och vagn
av någon landtsbrukare, och ⁵⁰skas det i väg till
staden för att köpa järn & kol, vanligen en gång
i månaden, och hela dagen gick åt till denna affärs
resa. Min faders egarde barvar av järn helt och hållet
det var på beställning av händerna, det var
en kärjas till uppbyggnad inom handbruket vid
dena tid, redskapen skulle moderniseras och
den nya tiden började och var i frimingen. Det var
en brädskä utau like, särskilt om våren, ja syssel
rättningen var god året om, men betelningen av
skat, och följden blev dålig skanami. Under denna
tid var det brukligt med årskattning, och om det
skulle bli pengar på rätningen, fick vederbörande
gå om kring till händerna & försöka få pengar
många lyckades det rätt så bra. Och traktering
vankades där också, och om omedelbar var ett det
våta hållet kunde de bli annarturligt, ja i sanning
egen slamliga tider, & dåliga tider för alla men
människorna vare nöjda i alla fall på den tiden.
I Arstads tacken år 1890 var där 4 st omedjar, nu
är 1960 3 st. Inomhus seriela ställning var som
föret har sagts inte vidare, kunde inte hålla
sig uppe, på grund av den dåliga betelningen
för till utförda arbete, men glädjande nog har
det förbättrats betydligt. Min far hade den sedan,
att midsammar aftan och juleftan, bara arbeta
till middagen, efter städningen i omedjan midsammar

MEMBER
AV SVERIGES SMIDES- &
ÅKERVERKSTADSÅKARENS
RIKSFÖRBUND

aftan, lävachs smedjan med bjärksläv i städ
 skruvtycke och värttyg, en sed som förekommer
 än i denna tid. Heberg smedja. Denna
 smedja ligger mellan vägen Heberg - Årstad intill
 vid den tiden omkring 1858 liggande Tenghuset
 i Årstad härad och gästgivaregård. Heberg by.
 Min far byggde till en bastud vid smedjan år 1888
 på 2 rum och kök, yttre rum år 1896 av
 3 plank som bäningshus, och användes ännu i dag
 av tredje smedgenerationen. Någon skattall fanns
 inte då, men byggdes år 1912. en skattall. Innan fick
 ha hestagningarna och vid en vägg på smedjan, under
 klar himmel, särskilt svårt vid regn å en vinter
 när det var kallt. Verktygen i smedjan var mycket
 enkla på denna tid 1885 - 1900. Det smides städ
 Det skruvtycke på en arbetsbänk, jämte hand
 värttyg, alla egenhändigt tillverkade, så som
 smides tänger, hamrar i olika utförande och räckvärt
 tyg. Som blåster till pyren eller åsjan användes
 bälg, med vid blåster farm i pyren. Så karyade den
 nya tiden göra sig märkbar, karyan på 1900 tolt
 en häntkarr maskin anskaffades för handkraft
 å tillhörsande spinnkarr år 1908. 1912 anskaffades
 maskin drift, med fatagen makar som dragkraft för
 barmaskin å smägelkiva, år 1917 skaffades
 gasvatten värk, och elektrisk kraft å lys installerades.

Så följdes utvecklingen slag i slag, gämsmarke,
 mare, svepps anfarmare m. m. som finnes i dag
 Heberg omedja började med moderniseringen på
 arten, och smedjarna äro nu rätt så moderna
 med sina verktyg och maskiner, allmänhet,
 undan lag finnes alltid. Om ~~smidjan~~ smedjan
 var samlingsplats i kyrka, ja det vill jag säga om
 den lag vägg i vägg med gästgivarer gårdens. När de
 inte var inne på kragen, så kom de in i omedjan,
 många gånger till färffärd för oss i omedjan, och
 försenade arbetet. Men det värsta var detta eldrökande
 i öpnitfärläring. Vilket hade till följd att allt vad öpnit och
 el heter hatas nu under tecknad. Gästgiveriet upphörde år
 1906. Den stora färdel för arten äro de som var haende i närheten
 järn ä stål och hal inköptes i Falkenberg, sarteringen
 var rätt så god, och fanns i vackra demiscaner. Någon
 prislista på råvaror fanns i intet vid denna tid, men
 under år 1939 fingo omederna prislister genom
 yrkes föreningens. Bland de arbeten som färdhamna
 var beställning av halter vagnar, fjädervagnar, och
 spackvagn, till väskning av harvar, så kallade klävar,
 slätt harvar, samt han beställ. I regel beställde kunden
 färd trätt hos någon vagnmakare, och sedan skulle
 omeden beställa detta, under senare tid fick omeden
 hela beställningen, och han i sin tur fick anlita vagn
 makaren. Om värarna var där en färdartig
 beställa, alla harvar. i redskap skulle göras
 och en del lagas i res äver, och allt skulle vara färdigt till

MEMBER
 AV SVERIGES SMIDES- &
 MEKVERKSTADSKÄRES
 RIKSFÖRBUND

var bruket skulle börja, och alla pinga hjälpa
Din både smält i stål, men att smeltens fru har jag
inte eller häst på denna arten. Det var yngles eller
värkingen lott all tända eld i ässjan eller pyren, har
pik som det rades, spänkte ricker & får att få eld i pyren
Min far smidde ataliga year och di varse eggjärns
yearna gjordes an plattjärns och sveittrades ihop i ässjan
och stälts lades i encken järnet, så där blev gätor på båda
sidan an stålet, får ännu alla eggjärns gjordes på
detta sätt, stäl i mitten och järn på båda sidan.

Hårdningen försiggick med uppvärmning an järnmålet
Din viss färg, så utkyldes det i vattnet, och sedan
uppvärmning igen och färg smalkes på och sedan
antäptes till en viss grad. De gamla smederna vare
riktiga hantverkar i sitt pack och helt pinga de
i sina ägg värt tyg. Han bestaget var en star och
på den tiden då jag började på 1898 talet. Man
kunde få ska hastar dagarna i ände, så dåligt betalt
jag har skatt många hundra tals hästar för 40-50
öre per st för an läggning an gamla ska. 1,75-200
kr för nytt vinterbeslag 4 st skar. Sam ni inte hade ska till
skulle vi hästarna ube, ni hade en värskild skarpilla
ste på kacken, an hästarna vara bråkiga ledde
dessa in i skarpillan, ledades med rep i tringades
till att stå still, kunde ficko i regel hålla upp hästen.
På den tiden hade lantbrukarna, lediga
drängar, som det hette på den tiden, stora kraftiga

krerar, som satte en ära i att hålla upp hästen
så han aldrig fick fästen, och hästen är ett mycket
intelligent djur, när han begriper att han inte ^{tegn}resigneras
han och finner sig i sitt åker. Det var och ett bruk
att kasta hästen bra innan han chockades, så vida han
inte gick i strängt arbete, då behändes ingen kastning
jag har chock tusen fals hästar. och alltid gått bra, Talet
vare en human behandling av hästen, så som sagt får
ut är han ett klokt djur, och får kär i regel när han
behandlas väl. Några arar har jag inte chock, men
min far har chock många arar, när han var gårdsmäst
på Malmby gods i Östra Trälunda Västergötland, de lade
i kull ararna, och dessa chockades i liggande ställning.
Några sänv har jag inte smidit, men min far har smidit många
han lärde yrket i Östra Trälunda Västergötland. av en
smed som hette Pettersson, en riktigt smed, jag var i hälsade
på honom när jag var pojke, så då gaddde eller smidde 3 sänv i en
värme, som jag fick av honom. Går det efter den som han.
Många hästkar har jag smidit, ni fick lära smida skar på Hnary, jag
var där på skola år 1904. Visserligen var här färdiga skar. som
fick värmdes av släta brude med fl. men sänv hästen var så placerad
att det i regel inte gick att ~~affäras~~ ett riktigt hästbestag. Därför
fick jag smida alla skar sjätte en längre tid, som hästbestaget
skulle stå färas riktigt. Hästarna äro mycket bra nu för tiden

för det var i skara drag svar på prägelisthan
Smeder.

Heberg den 26 Februari 1960

Karl Andersson

